

KẾT HỢP PHÁP LUẬT VÀ PHONG TỤC, TẬP QUAIN TRONG VIỆC QUẢN LÝ XÃ HỘI ỒN NỒI TA HIỆN NAY

NGUYỄN NANG NAM^(*)

Nhà nước pháp quyền là nhà nước quản lý xã hội bằng pháp luật, nên cao vai trò của pháp luật. Việc nêu hành các mô quan hệ xã hội bằng pháp luật “nâng một vai trò của pháp luật trong quá trình phát triển của xã hội”⁽¹⁾, không này lại một số nêu hành rất công phu, tốn kém, phức tạp, với nhiều công nhân và không thể đi vào mỗi khía cạnh của cuộc sống. Trong khi đó “Hệ thống các quy phạm xã hội ở nước ta hiện nay bao gồm: quy phạm pháp luật, phong tục, tập quán, hòng đức, quy ước của cộng đồng dân cư, những thể chế của các tổ chức xã hội và tổ chức tôn giáo”⁽²⁾... “Tuy các quy phạm xã hội này không mang tính công cộng cao như quy phạm pháp luật, song lại có tính đa dạng nên việc kết hợp nhuần nhuyễn giữa công cộng với tôn giáo, xã hội với gia đình, rất cần với thuyết phục”⁽³⁾... hôn nữa, các quy phạm này không thể tiếp

tiếp một hành vi mà còn chế độ cải và phòng diện tổ tông - tâm lý của tông giáo. Chính vì vậy, nên việc quản lý xã hội rất hiệu quả cao, phần này nên tính chất của một nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, nên biết nói với nước ta - một quốc gia đa dân tộc, nói hội chúng ta phải thực hiện tốt việc kết hợp giữa pháp luật với hệ thống các thể chế xã hội khác, trong đó cần giữ và tiếp tục phát triển phong tục, tập quán.

Tập quán là “Phong tục ông xã và hành động của hình quen thuộc và thành nếp trong lối sống, trong lao động ở một cái nhà, một công nông. Tập quán gắn với thói quen ở đời mang tính tính tại, bền lâu, khó thay đổi. Trong những tình huống nhất định, tập quán biểu hiện một hành vi mang tính thói quen. Tập quán xuất hiện và hình thành một cách tự phát, hoặc hình thành và ổn định thông qua sự rèn luyện và kết quả của quá trình giáo dục của nền hòng đạo”⁽⁴⁾. Những hành vi “vi phạm tập quán sẽ bị áp dụng những chế tài nhất định như là xử lý xã hội. Tính chất của chế tài này

^(*) ThS., Phòng Chính trị, Học viện Khoa học Quản lý, Bộ Quốc Phòng; NT: 0915.134.777; P.Nhà Công, Q.Hoàng Mai, TP.Hà Nội

(1) Nguyễn Nang Nam. Vai trò của pháp luật trong quá trình hình thành nhà nước. Nxb Tô Pháp, Hà Nội, 2005, tr.69.

(2) Hoàng Thị Kim Quý Một số suy nghĩ về mối quan hệ giữa pháp luật và pháp luật trong hệ thống pháp luật xã hội. Tạp chí Nhà nước và pháp luật, số 7, năm 1999, tr.10.

(3) Lê Văn Quang, Văn Học Thanh (chủ biên). Quan hệ giữa nhà nước và xã hội dân sự Việt Nam, lịch sử và hiện tại. Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2003, tr.103.

không nặng nề lắm, bởi lệ ôi tạp quán luôn coi sõi dao nững giũa tình trạng bắt buộc với cái rất nặng lam theo”⁽⁵⁾.

Phong tục là “Toàn bộ những hoạt động sống của con người nhằm hình thành trong quá trình lịch sử và ổn định thành nền nếp, nề nếp công nông thôn nhân và đời gia đình thối hiện, nề nếp lâu truyền đời thể hiện sang thể hiện khác, tạo nên tính tổng thể thống nhất của công nông. Phong tục không mang tính cố định và bắt buộc như nghi lễ nghi thức, tuy nhiên nó cũng không tùy tiện, nhất thời như hoạt động sống thông thường. Nó trở thành một tập quán xã hội tổng thể bền vững. Phong tục của một dân tộc, một nhà phồng, một tầng lớp xã hội, thậm chí của một dòng họ và gia đình, thể hiện qua nhiều chu kỳ khác nhau của đời sống con người”⁽⁶⁾. Là một bộ phận của văn hoá phong tục có vai trò quan trọng trong việc hình thành truyền thống của một dân tộc, nhà phồng, đời sống, thậm chí chế độ xã hội nhiều tầng lớp xã hội trong công nông. Phong tục nề nếp tuân thủ theo quy định của luật tục hay công đồng. Chính vì thế phong tục trở thành luật tục, ăn sâu và bền rễ trong nhân dân.

Tóm lại, phong tục, tập quán là “Những thói quen nề nếp của mỗi người tuân thủ tại một nhà phồng trong một hoàn cảnh bắt buộc phải chấp nhận là thói lệ nhờ một phần luật pháp của nhà phồng”⁽⁷⁾, những quy tắc xã hội mang tính công nông, phản ánh nguyện vọng qua nhiều thể hiện của toàn thể dân cư trong một công nông đời quán (lang, xã khu vực). Nó luôn chi phối, ràng buộc hành vi của con người, buộc con người phải thích nghi, buộc phải tuân theo trong quan hệ với nhau ở mỗi nhà hay mỗi nhà khác và “Những quy chế trong việc quản lý công nông chế độ thể nề nếp công nông chấp nhận và thối hiện một cách tối giản và nghiêm chỉnh, nếu chúng trở

thành văn hoá thanh phong tục, tập quán”⁽⁸⁾.

Các quy tắc này nề nếp sống nề nếp chỉnh các quan hệ xã hội nói chung, các quan hệ mang tính tộc người hoặc mang tính khu vực nói riêng. Do nội các thành viên của công nông thông tin thông và tính công bình, sáng suốt, chính xác của các quy tắc xã hội này, chúng thông có tính hiệu lực cao (nặng nề, khi những phong tục, tập quán nề nếp phát triển đời hình thối công đồng hoặc luật tục). Là hình thối sơ khai của luật pháp, là sợi dây “ràng buộc hành vi của con người nói khi con chế chế hôn luật pháp rất nhiều. Luật tục thông ra đời sớm hơn luật pháp và trở thành truyền thống bền vững trong nhân dân”⁽⁹⁾. Nhờ vậy, luật tục là hình thối phát triển cao nhất của phong tục, tập quán, đời nề nếp, biến đổi và quy định những hành vi của tầng lớp nhân trong công nông phù hợp hoàn cảnh xã hội và đời pháp xã hội rất linh hoạt.

Pháp luật: “Là hệ thống các quy tắc xã hội có tính bắt buộc chung do Nhà nước đặt ra và ban hành thối hiện, thể hiện ý chí của giai cấp thống trị và nhu cầu tồn tại của xã hội nhằm chỉnh các quan hệ xã hội, tạo lập trật tự, ổn định cho đời phát triển của xã hội”⁽¹⁰⁾. Trong nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam, pháp luật: “Phản ánh ý chí, nguyện vọng của toàn thể nhân dân lao động. Đời nề nếp chỉnh của pháp luật xã hội chủ nghĩa gắn liền với việc ban hành và đời ích hợp pháp của đời công dân”⁽¹¹⁾. Nhà nước ta nề nếp vai trò của pháp luật, tổ chức và hoạt động theo quy định của pháp luật, quản lý nề nếp bằng pháp luật, cũng có những cơ sở pháp luật của đời sống xã hội, tầng công pháp chế xã hội chủ nghĩa. Đây là hành lang pháp lý nề nếp thanh viên trong xã hội thối thi tính hợp

(4) <http://dictionary.bachkhoatoanthu.gov.vn>

(5) *Ngoại Ngữ Văn Học*. Xã hội văn hoá Nxb Văn hoá Thông tin, Hà Nội, 1997, tr.130.

(6) <http://dictionary.bachkhoatoanthu.gov.vn>

(7) *Từ điển tiếng Việt*. Nxb Nhà Ngôn, năm 1997, tr.742.

(8) *Ngoại Ngữ Văn Học*, Phan Năng Nhật (chủ biên). Luật tục và phát triển nông thôn hiện nay ở Việt Nam (Kỷ yếu hội thảo khoa học), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000, tr.15.

(9) *Toán Ánh*. Phong tục Việt Nam (Thư cung tài liệu), Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, 1991, tr.5.

(10) *Nguyễn Hợp Toàn* (chủ biên). Giáo trình pháp luật nhà công, Nxb Nhà học Kinh tế Quốc dân, Hà Nội, 2006, tr.71.

(11) *Nguyễn Ninh Năng* Luc., sđd, tr.70.

pháp trong hành động của mình dựa trên những chuẩn mực nội chính là những tiêu chí cụ thể là cô sức của sối nình hõing hành ñing ñeàmoà chui theàtõ ñieu chành hành vi của mình trong quai trình hoanhap vào ñoi soing coing ñing.

Pháp luật cònhõing thuoc tính cô ban nhõ: Tính bat buoc chung; Tính minh bạch, chat chej oin ñinh; Tính ñõic ñaim bat thõc hiein bang nha ñõic, nhõicõicõ quan coing quyen tien hanh toà chõic ñõa pháp luật vào cuoc soing vào xõilyu vi phaim ñeàquan lyu xõhoà. Tuy nhiein, pháp luật cũing cònhõing ñiem yeu cõhõu, ñoàlãtính chui quan, sõi khai quat hoaiquatão khoiñi vào cuoc soing vàotính ñebõ laic haù so või sõi ñoà thay nhanh choing của cuoc soing. Ñoà khi sõi trõing phait của luật pháp chã lam cho ngõoi ta sõi ma không vi phaim chõichõa chat ñaìlãlieu pháp hoan toan hõu hieiu trong moi trõing hõp. Ñieu nay cho thay, pháp luật khai või phong tuic, tap quin õiphaim vi ñieu chành các quan he xõhoà. Pháp luật mang tính phõiquat, thõing nhất, phaim ainh trình ñoàphait triein chung của xõhoà, ñieu chành trong phaim vi cãinõic, con phong tuic, tap quin mang tính rieing, ñieu chành trong phaim vi moà coing ñing hej hõn (lang, xõ toic ngõoi); Phong tuic, tap quin the hiein yichí vàosõ ñing thuain của coing ñing, ban, lang, xõ lãtính cãim, yinguyein của cãimoà coing ñing, lãsõitích luy, chat loic các kinh nghiem trong ñoi soing vàosinh hoat xõhoà, ñoikhõing do moà cãinhãn nao quy ñinh, con pháp luật mang tính nhañõic, the hiein yichí của giai cap thõing trò vàocõtính aip ñaì cao. Các hình thõic cheãtai của luật pháp khai chi tiet vàochat chej con phong tuic, tap quin chuiyeu lã khuyein rañ, giao duc, nghi lã.

Dur vày, pháp luật vàophong tuic, tap quin lãi gap nhau õivieic chung ñieu lãphõing tien, lã quy taic ñieu chành hành vi của con ngõoi (cãinhãn, coing ñing vàocác quan he xõhoà) või muc ñích ñaim bat traì toic các quan he xõhoà vào thuc ñaìy xõhoà phait triein, ñinh hõing cãch cõ xõicủa cãinhãn theo khuõn maù chung. Ñaìc biet, trõic nhõing yeu cãu ngay cãng cao của xõhoà, pháp luật tõng bõic ñõic hoan thiein, vàocác quan he xõhoà tõng bõic ñõic pháp luật quy

ñinh thì phong tuic, tap quin vào toin tai vàohoatrõ cho vieic thõc hiein pháp luật. Chính vì vày, vieic xãic ñinh vào ñaình giai ñuing ñaìn moà quan he tõng hoãgiõa pháp luật vàophong tuic, tap quin cõiyinghõa raì quan trõing veãmãt lyuluan vàothõc tien.

Thõc tien ñaìchõing minh, ngay trong thõi ky phong kien, Viet Nam cõiboan luật tieu bieiu: Hinh thõ trieu Lyu Hinh thõ trieu Trañ, Quoc trieu Hinh luật trieu Le vào Hoang trieu luật le của nha Nguyen. Cãiboan boaluaì lõin aìy duãgiãtrõ pháp lyu cõikhaic nhau nhõing ñieu toin tai, phait huy hieiu lõc trên moà ñeà tang pháp lyucõtính cô ban của các coing ñing ngõoi Viet Nam truyen thõing lã phong tuic, tap quin. Trong Ñieu 40 của Quoc Trieu Hinh Luật ñaìghi raì “Nhõing ngõoi mien thõing du (mien nuì, mien ñing bat ñaìn toic ít ngõoi cõ tru) cung phaim toì või nhau thì theo phong tuic xõ aìy ma ñinh toì. Nhõing ngõoi thõing du phaim toì või ngõoi trung chãu (mien trung du vàomien ñing bang) thì theo luật ma ñinh toì”. Cõitheãnoì ñaìy lãñieu luật the hiein raì nhất tính saing taic của nha lam luật, luật pháp dur cõi hoan bõ ñeà ñaì cũing khõing theãphui nhãn hoat thay theãhoan toan vai troicủa phong tuic, tap quin võn dõ ñaì toin tai trõic khi cõiluaì. Vieic aip dung các phong tuic, tap quin nhõ vày, lam cho các ñieu khoain của boaluaì phu hõp, saì või thõc teã ñoi soing, ñeà hieiu, ñeà thõc hiein, do ñoi cõtính khai thi cao.

Trong ñieu kien hiein nay, khi ñaì ñõic ta ñang trong quaitrinh phait triein kinh teãthõ trõing, moì roing quan heã giao lõu quoc teã thõc hiein coing nghiẽp hoã, hiein ñaì hoã, Ñang vào Nha ñõic ta ñaìnhãn mãnh vieic: “quan tâm giõõgin vào ñang cao ban saic vào hoã ñaìn toic, keã thõã vào phait huy truyen thõing ñaì ñõic, tap quin toì ñeà vào long toì hoã ñaìn toì”⁽¹²⁾. Pháp luật của chúng ta trong thõi gian qua ñaì tõng bõic theã cheã hoã quan ñiem, ñõing loã nay của Ñang vào quai trình hoan thiein các quy ñinh của pháp luật trong

(12) Ñang Coing sañ Viet Nam. Vãin kien Ñaì hoì ñaì bieiu toan quoc lãnthõi VIII, Nxb Chinh trò quoc gia, Hà Noì, 1996, tr.111.

nhieu lĩnh vực khác nhau, như Hiến pháp, Luật dân số, Luật hôn nhân và gia đình, ... Điều 5, Hiến pháp năm 1992 đã ghi rõ: "Các dân tộc có quyền dùng tiếng nói, chữ viết, giữ gìn bản sắc dân tộc và phát huy những phong tục, tập quán, truyền thống và văn hoá tốt đẹp của mình"; Chế độ số 24/1998/CT/TTg ngày 19/6/1998 của Thủ tướng Chính phủ về việc xây dựng và thực hiện công ước, quy ước của bản làng, thôn ấp, cụm dân cư cũng đã nêu rõ: "Nội dung quy ước cần phù hợp với tình hình kinh tế văn hoá xã hội, phong tục, tập quán của địa phương", "đuy trì và phát triển phong tục, tập quán tốt đẹp của dân tộc", "phát hiện và nêu gương cho các biểu hiện tiêu cực, sai trái hoặc lỗi lầm trong công ước, quy ước để duy trì các hủ tục, tập quán lạc hậu".

Chính những quy định này đã trở thành tiền đề cho việc giữ gìn và phát huy những phong tục, tập quán tốt đẹp trên nguyên tắc tôn trọng và tuân thủ pháp luật, phù hợp với các nội dung truyền thống dân tộc, tổng hợp các yếu tố văn hoá, xã hội, kinh tế, chính trị, pháp luật, và các yếu tố khác của đời sống xã hội, không còn phù hợp với sự tiến bộ xã hội. Pháp luật cần có hiệu lực thật sự khi được người dân tiếp nhận và thi hành một cách tự giác. Yêu cầu phong tục, tập quán chính là những kiến thức quan trọng giúp cho pháp luật gắn với đời sống của người dân, để người dân chấp nhận. Vì vậy, trong việc xây dựng và áp dụng pháp luật, yêu cầu phong tục, tập quán cần phải được quan tâm thỏa đáng.

Pháp luật và phong tục, tập quán luôn có mối quan hệ chặt chẽ với nhau. Làm rõ nội dung mối quan hệ này có ý nghĩa về nhiều mặt, vừa làm phong phú thêm pháp luật, vừa nắm bắt hiệu lực của pháp luật, phát huy nội dung pháp luật trong đời sống, hoàn thiện phong tục, tập quán. Phong tục, tập quán là những yếu tố thuộc thông tầng kiến trúc, nếu bỏ quy định bởi cơ sở kinh tế nhất định trên nền tảng kinh tế xã hội phù hợp, chúng bổ sung, hỗ trợ nhau trong quá trình diễn biến xã hội. Nếu pháp luật không nên trái với xã hội chung thì phong tục, tập quán không nên trái với công

nhũng; Pháp luật tạo lập công nhân xã hội thì phong tục, tập quán tạo lập, củng cố công nhân công nhân. Song, trái với xã hội chế độ xã hội tại trên cơ sở trái với của công nhân. Ngược lại, trái với xã hội nội dung xã hội sẽ làm cho trái với công nhân thêm vững chắc, ổn định. Trong mối quan hệ này, pháp luật có hiệu lực cao hơn, có chế độ nhiều chính sách nên hình thành chế độ. Trong trường hợp giữa pháp luật và phong tục, tập quán có sự xung đột thì phong tục, tập quán phải tuân thủ pháp luật. Pháp luật có vai trò hướng dẫn, nên hướng phong tục, tập quán, làm cho phong tục, tập quán ngày càng tiến bộ phù hợp với sự phát triển của xã hội.

Tuy không công nhận vai trò của công nhân thì quyền lực cao nhất của nhà nước những phong tục, tập quán trong nhiều kiến thức nhất định, có khả năng thay thế pháp luật. Bởi trên thực tế trình độ phát triển của công nhân, công nhân xã hội khác nhau, thậm chí chênh lệch nhau rất lớn cả về trình độ phát triển, nội dung văn hoá tinh thần, do nội dung phải lúc nào, đôi khi pháp luật cũng tham nhập nội dung vào cuộc sống, cũng có thể dùng nhiều chính sách. Nếu biết, nói với công nhân bao dân tộc thiểu số những vùng sâu, vùng xa thì những quy định của pháp luật trên nhiều khía cạnh còn xa lạ với đời sống của họ, nhất là các quy định pháp luật ở trình độ khai thác cao sẽ khó thâm nhập vào các lĩnh vực của đời sống công nhân. Trong khi nội dung phong tục, tập quán với những giá trị tích cực của nó lại có thể dùng thay thế cho pháp luật, công nhân vai trò quan trọng và chủ yếu trong quá trình diễn biến của các quan hệ xã hội của chế độ xã hội trong quá trình tiến bộ của công nhân dân tộc.

Phong tục, tập quán trong nhiều trường hợp còn có khả năng bổ sung làm phong phú cho pháp luật. Trong nhiều kiến thức quốc gia có nhiều sắc tộc cùng sinh sống với trình độ phát triển khác nhau, với trình độ xã hội khác nhau pháp luật của các cơ quan nhà nước còn hạn chế "chất lượng của các luật văn bản pháp quy chưa khuyến khích nội dung xã hội tham gia xây

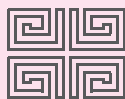
của các cơ quan nhà nước liên quan, các chuyên gia và các tổ chức phi chính phủ (NGO) trong nước; các văn bản dưới luật không được chuẩn bị nhất quán với luật chính thức, các chính quyền nhà phòng mới khi ban hành quá nhiều văn bản pháp quy dẫn đến sự phân tán quyền lực pháp lý và các thủ tục hành chính quá công kềnh và quá chặt chẽ dẫn đến làm dưng quyền lực và tham nhũng”⁽¹³⁾, chính điều này làm cho pháp luật càng không thể nhiều hành hết các tình huống xảy ra trong thực tiễn. Trong khi nội dung mỗi bản, lang, xã hội người lại có một hệ thống phong tục, tập quán nước nội kết, sang lọc qua nhiều thế hệ lao động và văn hóa dân tộc nước kiểm nghiệm qua thực tiễn nhiều hành các quan hệ trong nội bộ của bản, lang, xã hội người nội và phần nào nào khẳng định nước vai trò nhiều hơn xã hội nếu xây dựng, có kết công nông thì rõ ràng nội này phong tục, tập quán sẽ bổ sung các quy định còn thiếu của pháp luật, tạo nên kiến cho pháp luật thực hiện vai trò quản lý xã hội có hiệu quả nội ứng các yêu cầu khách quan trong việc nhiều hành các quan hệ phát sinh trong công nông.

Phong tục, tập quán tồn tại, thay đổi hay mất đi do nhiều yếu tố khách quan tác động, trong nội bộ pháp luật. Pháp luật, với sức mạnh vốn có của các quy phạm xã hội khác không có nước, nội các tác động mạnh mẽ đến phong tục, tập quán. Với nội dung tiến bộ pháp luật sẽ ảnh hưởng tích cực tới phong tục, tập quán, tạo nên kiến cho phong tục, tập quán tốt đẹp phát triển, nông thời hạn chế các phong tục, tập quán lạc hậu, có hại. Trong trường hợp cần thiết, pháp luật còn hỗ trợ cho các phong tục, tập quán phát huy nước

vai trò của mình.

Mỗi loại quy phạm xã hội nếu có nội trí, vai trò nội thu trong việc nhiều hành các quan hệ xã hội. Song, bao giờ chúng cũng nằm trong một thể chế thống nhất, bổ sung cho nhau. Pháp luật chế có hiệu lực thực sự trong việc nhiều hành các quan hệ xã hội khi nước người dân tiếp nhận và thi hành một cách tốt nước, một trong những điều kiện tiên quyết nội thực hiện điều này là cần có sự hỗ trợ, bổ sung của phong tục, tập quán, nội lao động tiến nhiều hành các quan hệ xã hội, gắn bó với những kiến củi thể của tổng nhà phòng, của mỗi công nông nội nên nội để hợp lòng người và thông nước tuân thủ một cách tốt nước.

Sức ảnh hưởng của phong tục, tập quán đến pháp luật nội là một hiện tượng có tính quy luật. Phong tục, tập quán lạc hậu, phần tiến bộ sẽ trở thành lực cản trong việc chấp hành pháp luật. Ngược lại, phong tục, tập quán tốt đẹp sẽ nông vai trò tích cực trong việc xây dựng tình đoàn kết nội bộ giải quyết các tranh chấp bằng con đường hòa giải, giải quyết linh hoạt, kịp thời, có tình, có lý các mâu thuẫn trong công nông dân cũ, phù hợp với kiến củi của tổng nhà phòng bản năm nội hình trả lời xã hội và do vậy, sẽ hỗ trợ cho việc thực hiện pháp luật, xây dựng ý thức pháp luật. Đây vốn là nguồn bổ sung, và là một trường nhà pháp luật vào cuộc sống, nông thời là chất liệu quy nội hoàn thiện một nền pháp luật tiến tiến, hiện đại, năm nào bản sắc dân tộc. Việc ghi nhận và bảo vệ phong tục, tập quán tốt đẹp là một tác yếu khách quan trong việc hoàn thiện hệ thống pháp luật nội nước ta hiện nay.

(13) Vui Dục Phái (chủ biên). Xã hội dân sự - Một số vấn đề chọn lọc, Nxb Trí thức, H.2008, tr.33.